

STAVBINSKI DELAVEC

Uredništvo in upravnništvo:

Trst, ul. Boschetto štev. 5.

Telefon štev. 1570.

Glasilo zveze zidarjev in sorodnih strok v Avstriji.

Izhaja v Trstu vsak drugi četrtek.

Posamezna številka 8 vin.

Naročnina za nečlane:

za celo leto . . . . . K. 2,60

za 6 mesecev 1,50

Inozemstvo več poština.

Razmere pri stavbah.

II.

V posameznih poročilih obrtnih inšpektoratov, o katerih hočemo v naslednjem govoriti, so razmere pri stavbah v področju prvega nadzorovalnega okraja najboljše opisane. To ima svoje razloge v tem, ker sta temu inšpektoratu pridružena dva asistenta, ki imata nadzorovati edino le stavbe. Iz uradnega poročila posnemamo sledeče:

Visoka konjunktura, ki je bila v poročilnem letu v stavbinski obrti, se pojasnjuje z okolnostjo imenovanja dveh asistentov, ki sta v glavnem imela nalogo nadzorovati stavbe in vsled tega je tudi poskočilo število inšpekcij v tej obrti. Dasiiravno se je imenovanje teh dveh asistentov izvršilo že par mesecev prej, to je še v prejšnji poročilni dobi, se je njihovo delovanje l. 1910 označilo normalnemu in se je jeseni 1910 razširilo tudi na ostalo občinsko področje Dunaja. Število stavb, ki pri tem pridejo v poštev, je poskočilo od 92 na 500, število inšpekcij pa od 128 na 1196. Od omenjenih 500 obratov je bilo za nezgodno zavarovanje obveznih 498; 313 ni imelo nobenega motorja. V inšpiciranih stavbenih obratih je bilo zaposlenih 24.878 delavcev; od teh je bilo moškega spola v starosti 14 do 16 let 914, starejih nego 16 let 19.015 delavcev in 4949 delavk. Mladih ženskih pomožnih delavk ni bilo najti. Končno je še omeniti šest inšpekcij stavbinskih kantin v katerih je bilo zaposlenih 6 moških in 11 ženskih pomožnih delavnih moči.

Predno se nadalje poroča o stavbinskih inšpekcijah, je še navesti dvoje nasvetov, katerih vpoštevanje bi inšpeksijsko delovanje jako olajšalo, oziroma ga pospešilo. Stavbinske prostore si morajo inšpeksijski organi pravzaprav šele poiskati. Pomoč, ki jo pri tem nudi dunajski uradni list, je nezadostna, ker ta objavlja pač prošnje za stavbeno dovoljenje, ne pa če se je stavbo dovolilo in kedaj se z njo prične. Ako bi podjetniki bili obvezani naznaniti začetek dela in bi ta naznanila prišla potom stavbinske oblasti ali pa naravnost na znanje obrtnega nadzorstva, bi si to lahko prihranilo zamudno in trudapolno iskanje stavbinskih prostorov. — Druga želja bi bila, da se obrtno nadzorstvo pritegne tudi stavbinskim komisijam, da bi tem ložje že ob tem času zahtevalo vpoštevanje določb ministerjalnega odloka z dne 7. februarja 1907, dr. z. št. 24. Glede dovolitve motoričnih obratnih naprav pri stavbah je sedaj merodajen ne le § 25 obrtnega reda, temveč tudi § 99 dunajskega stavbinskega reda.

ANTONIETTA GIACOMELLI

Grozen sovražnik.

Iz italijanščine prostó poslovenila r. f. m.

(Dalje.)

Celo oni, ki so zmerni pivci, ki torej niso pijanci, celo njim škoduje na zdravju ako na mah opuste vino ali druge alkoholne pijače, na katere so najbolj vajeni. Od tod tudi izvira mnenje, da je vino zdravju koristno. *Pa ni res.* Kdor ni pivce, ne čuti nikdar potrebe po vinu ali po drugih alkoholnih pijačah. Brez teh lahko živi in je celo bolj zdrav in vedno sposoben za delo.

Seveda, treba je pač priznati, da momentano, v skrajni sili, ako moramo napeti živce nad navadnostjo, nam čašica vina koristi, ker nam razdraži živce. Ampak to je vredno toliko kolikor bičanje konja, kadar se zahteva od njega več moči. Toda nikjer ni zapisano, da je konj po bičanju močnejši. Tudi mi si ne pridobimo ničesar ako smo si z alkoholom živce razdražili. Narobe. Kadar se naučimo delati samo pod uplivom vina, ne bomo mogli brez njega nikdar več delati.

Nova prikazen zadnjih let je nastop podirnih podjetij, ki prevzemajo — tudi od stavbinskih mojstrov — podiranje večjih stavb in jih izvršujejo. Te tvrdke, ki navadno tudi trgujejo s starim stavbnim gradivom, oddajajo podirna dela zidarjem mojstrom. V resnici pa je delovanje slednjih le v tem, da razobesijo svojo tablico kje v bližini prostora, kjer se podira. V nekaterih posameznih slučajih so proti tedenski plači nastavljeni kakor polirji in stalno nadzorujejo delo. V tem je nedovoljeno prikritje in se je prosilo magistratne okrajne urade za uvedbo rednega postopanja.

Nadalje se je opazovalo, da se je pogostoma delalo s težko dobljenim stavbnim kreditom, kar je često povzročilo spremembo stavbnih vodij, ali pa tedne in mesece trajajoče ustavljenje dela, vedno pomanjkanje lesa za odre in varčevanje z delavnimi moči. Ker se izplačuje stavbinski kredit v obrokih po dozidanju posameznih nadstropij, se je često pospeševalo zgradbo s tem, da se je napravilo samo zunanje in srednje zidove, medtem ko se je v notranjosti opustilo zidove, ki nosijo konstrukcijo, in če je sosednja hiša že stala, tudi varstvene zidove proti požaru. Vzidani traverzi in trami so dobili namesto manjkajočega zidu le lesene podpore, ki so pa često bile jako pomanjkljive. S tem se močno poviša možnost nezgod.

Stavbena inšpekcija je bila razmeroma intenzivna. Navadno se je obiskalo vsako stavbo po enkrat na mesec, često pa tudi vsak teden ali vsake 14 dni. Razmerje delovnega prostora se tu vedno spreminja; nastajajo vedno nove nevarnosti nezgode. Za njih odstranitev pa je neobhodno potrebno, da se potrebne varstvene pravne brez odloga izvede. Predpogoji zato so: zadostna množina lesa za odre, zadostno število stavcev odrov in vestno izpolnjevanje dolžnosti od strani polirjev. Često se je pri grajanju pomanjkljivosti izgovarjalo, da so dotični predmeti le začasni. Toda ravno v tej okolnosti, da so vse naprave odrov itd. začasne, je nevarnost in skušnjava za površno, brezskrbnejšo izvedbo. Ovdob glade stavb na obrtno nadzorstvo je bilo 13. Žal se mora reči, da se teh ovadb dolgo časa ne reši, ali pa, da se vršijo dolgotrajne razprave, predno pride do odločitve. Med tem časom pa je stavba že končana. Izmed nedostatkov na inšpiciranih stavbah je sledeče posebej navesti: Opustitev podpiranja sosednih zidov, stavbinskih jam in prekopov za temelj se je grajalo v 10 slučajih, slabo izvedbo podpor v 74 slučajih. V enem slučaju, kjer se je na hodišču (trotuarju) pojavila zevajoča razpoka v dolžini 18 metrov, se je pri mestnem

In to še ni vse.

Izdajalec ne neba nikdar izdajati. Dokazala sem Vam kako se Vam alkohol laže, kadar vam narekuje mnenje, da niste brez njega sposobni za nobeno delo. Povedala sem Vam, da so opazovalci prišli do prepričanja, da se brez uživanja alkoholnih pijač ložje prenaša mraz in vročino. Sedaj čujem, in zopet iz ust pametnih in učnih mož, da tem ložje človek vstraja na delu čim manj alkoholnih pijač zavžije in da je najbolj vstrajen tisti, ki se sploh vzdrži uživanja takih pijač.

Prosim, to niso nikakršne sejmarske zgodbe. To je resnica, od znamenitih učnih in vestnih mož dokazana.

Poslušajte najprej kaj pravi gospod Rochat iz Firenze, ki si je prevzel nalogo opazovati posledice pijančevanja in delati med italijanskim ljudstvom zoper pijančevanje.

Tako piše v eni izmed svojih knjig:

«Nek angleški zdravnik, doktor Parker, je najel nekoliko vojakov, da postavijo tlak v njegovi hiši. Vojake je razdelil v dva oddelka. Med delom je gospod Parker dajal vojakom enega oddelka vino, pivo in druge alkoholne

stavbnem uradu predlagalo ustavljenje stavbe, dokler se ne odpravi nedostatek. V 250 slučajih niso odgovarjala glavna stojada in odri predpisom ministerjalnega odloka z leta 1907. Pomanjkanje ograje pri navpičnih in vodoravnih odprtinah se je moralo grajati 400 krat. Prezgodnje odpravljanje desk z odrov, vsled česar je nastala nevarnost padanja gradiva skozi vsa nadstropja, se je istotako večkrat opazilo. V 18 slučajih se je grajalo pomanjkljivost začasnih stopniških ograj. Pri eni stavbi se je našlo namesto pravih stojal prazne apnene sode, katerih doge so bile komaj en centimeter debele in narejene iz mehkega lesa. Nezadostne lestvične hodnike, po večini z eno samo lestvo se je grajalo v 40 slučajih; prekratke lestve v 89 slučajih; slabe lestve z manjkajočimi klini, prbitimi kosi lat, ali pa nalomljene, se je našlo v 95 slučajih. Stranišč je popolnoma primanjkovalo v 15 slučajih, v 56 slučajih je bilo njih število premajhno, v 86 slučajih pa so bila popolnoma zanemarjena. Barake so manjkale v 33 slučajih, v 29. pa so bile nezadostne. V mnogih slučajih se je uporabljalo apnene kamre, utice za orodje v obsegu štirih kvadratnih metrov tal, ali pa prostore v temnih kletih. Tako bi se dala navesti še cela vrsta nedostatkov, posebno pa pomanjkanja varnostnih in higijeničnih priprav.

Iz tega uradnega poročila je razvidno, da je le intenzivno inšpeksijsko delovanje v stanu odpraviti mnogoštevilne nedostatke in slabe razmere pri stavbah. Žal da manjka obrtnemu nadzorstvu najvažnejši pripomoček: izvrševalna oblast. Obrtni nadzorniki grajajo, karajo in nasvetujejo kako naj se to in ono napravi. Ako pa se polir ali pa podjetnik brani zadostiti nalogom obrtnih nadzornikov, lahko ti napravijo ovadbo na politično oblast, na magistratu. Predno pa se tam uradno kljuse prične gibati, poteče dokaj časa, kar ima posledice, da se nedostatkov ne najde več, ker je stavba že močno napredovala, ali je pa celo že dovršena, vsled česar nastane popolnoma nov položaj. Obrtnim nadzornikom bi se ravno iz teh razlogov naj podelilo izvrševalno oblast, da morejo svoje odredbe podpirati s potrebnim pritiskom. V to svrhu bi seveda trebalo spremitve, oziroma izpopolitve obrtno nadzorskega zakona. Toda temu se upirajo podjetniki z vso močjo in tudi parlamentarični položaj ni pripraven, da bi vzbudil kaj upanja.

Pričakovati je, da bo intenzivnejše inšpeksijsko delovanje znižalo število nezgod. Toda to se bo pojavilo šele tekom časa, ker sta asistenta šele eno leto v pravem delovanju. In če se bo enkrat živelo obrtno nadzorstvo za stavbe, ki

«pijače. Vojakom drugega oddelka pa vodo, čaj, kavo in čokolado. Prvi dan so vojaki prvega oddelka naredili več dela kot vojaki drugega oddelka. Toda v nadaljnjih dneh so pa naredili več dela vojaki drugega oddelka, t. j. tisti, ki niso pili vina in piva, marveč vodo, čaj in drugo.

«Sedaj je gospod Parker napravil protiposkus. «Tistim vojakom, katerim je prej dajal alkoholne pijače, je začel dajati kavo, čokolado in enake pijače. Drugim pa alkoholne pijače. In zopet so naredili več dela abstinentje. (Abstinentje se namreč imenujejo vsi, ki ne uživajo alkoholnih pijač).

«Kapitan Ross je naredil enak poskus med mornarji dveh barč ob priliki neke pomorske tekme. In zopet so zmagali abstinentje, to je oni, ki niso pili alkoholnih pijač. Ko se je vrnil iz svojega potovanja na severni tečaj, je pisal: «Ako bi bilo odvisno od mene, bi uničil vse alkoholne pijače, ako ne za drugo, pa vsaj zato, ker ošibkujejo živce mojim mornarjem.

«Lahko bi pa omenil še različne dirke in tekme, pri katerih je bila zmaga vedno na strani

je bilo postavljeno začetkom julija t. l. se bo šele potem moglo popolnoma uvaževati njegovo delovanje. Vedno grajanje pa bo privedlo do tega, da se bodo razmere na stavbah polagoma obrnile na bolje. To je edina svetla točka, ki nam jo nudi obrtno nadzorstvo.

Proti draginji.

Nadaljevanje.

I. Glede na oderuške praktike kartelov se pozivlja vlada:

1. Da čimprej poroča zbornici poslancev, če smatra, da so in v kakšni meri da so izpopolnjeni pogoji za monopolizacijo najprej veletrgovine z železom, sladkorjem, pivom, petrolejem, špiritom, premogom, milom in drugim od kartelov podraženim blagom, nadalje pa tudi za monopolizacijo proizvodnje tega blaga;

2. Da predloži državnemu zboru načrt zakona o uravnavi kartelstva, ki se ima popolnoma ločiti od delavske koalicijske pravice. Veljavnost kartelnega zakona mora obsegati ravno tako industrijske kakor agrarne kartele, zlasti mlekarne kartele; po eni strani pooblašča državno upravo, da nastopa proti oderuštvu kartelov, po drugi strani pa mora zagotoviti delavcem karteliranih obratov uspešno varstvo zoper premoč kartelirane kapitala;

3. Dokler ni kartelnega zakona, naj nastopa proti kartelnemu oderuštvu s tem, da odvzame kartelom vse ugodnosti na državnih železnicah in da strogo izvršuje vse obrtnopravne in davčnopravne predpise na enak način, kakor je vlada nastopala proti rafinerijam v Dziedici in Limanowi.

J. Glede na oderuško početje prekupovalstva se vlada pozivlja:

1. Da predloži zbornici poslancev zakonski načrt, s katerim se konzumne zadruge popolnoma oproščajo pridobinskega davka;

2. Da predloži načrt združnega zakona v zmislu zahtev, ki jih je naznanila osrednja zveza avstrijskih konzumnih društev;

3. Da naloži deželnim oblastnjakom, da določijo povsod, kjer se podraže najmanjše potrebnosti vsakdanjega življenja z dogovori o cenah v podrobni prodaji, v zmislu § 51. obrt. reda maksimalne tarife.

K. Vlada se pozivlja, da misli pri pripravljanih delih za avtonomni carinski tarif, ki ima nadomestiti sedaj do leta 1917. veljavnega, na odpravo carin za žito, krmo, živino, meso, železo, sladkor in kavo ter na znižanje carine za ostalo s karteli podraženo blago.

Glede na poslovno postopanje se predlaga, da se ti predlogi odkazejo draginjskemu odseku z nalogom, da jih takoj vzame na posvetovanje in da poroča o vsakem posameznem predlogu takoj po končanem predposvetovanju, najkasneje pa v štirinajstih dneh.

***

V zadnji in današnji številki smo objavili nekaj predlogov ki so jih stavili *socijalni demokrati* potom katerih se ublaži neznosno draginjo. Pretekli teden je o predlogu, sodr. Rennerja razpravljala draginjski odsek, ki je tudi sprejel socijalno demokratične predloge in sicer predlog sodr. Rennerja, ki se glasi.

«abstinentov. Tako sta leta 1893 pri dirki Berlin-Dunaj (578 km.) zmagala dva abstinenta.

«Weston, ki je prepotoval 7445 km. v sto dneh, — kapitan Webb, ki je preplaval morskoročnik, ki deli Anglijo in Francijo, nista nikdar živela alkoholnih pijač. Najboljši kolesarji se pri dirkah vzdržujejo alkohola.

«Slavni telovadec Cyr, ki je pri zadnji pariški razstavi vzbujal splošno čudo zaradi svoje živčne moči, je bil abstinent».

Kaj me zopet tako debelo gledate? Kaj se vam zdi nemogoče? Ne verjamete? No, pa poslušajte, kaj pravi dr. Bunge, profesor na vseučilišču v Bazileji.

Tako pravi:

«Mnenje, da alkohol ojači šibke, je pogubeno nosno zlasti za revnejše sloje. To revno ljudstvo, ki zasluži komaj toliko kolikor potrebuje za življenje, se je od gorinavedenega mnenja pustilo prepričati, pa vam sedaj velik del svojega zaslužka potrosi v gostilnah in žganjarijah, mesto, da bi si nakupilo nekaj več dobre in zdrave hrane».

Dalje prih.

Poslanska zbornica konstatira, da za uvoz mesa in živalskih sirovin iz takih držav, odkjer uvoz teh predmetov ni združen z veterinaro policijskimi nevarnostmi, ni treba dovoljenja ali pa enakega postopanja Ogrske v smislu § 12. carinske in trgovinske pogodbe z Ogrsko in dovoljenje spada izključno pod kompetenco avstrijske vlade.

Ker uvoz zmrznjenega argentinskega mesa po angleških, italijanskih in švicarskih in po naših dosedanjih izkušnjah ni združen z veterinaro policijskimi nevarnostmi, ker priznava to ogrska vlada sama, ki od nas ne zahteva nobenih veterinaro policijskih odredb, temveč čisto druge kompenzacije, so dani vsi zakoniti predpogoji § 2. in nismo zavezani pogajati se z Ogrsko. Naša vlada ima popolnoma proste roke; z ozirom na pomanjkanje mesa zahteva poslanska zbornica:

1. Vlada naj dovoli brez nadaljnjih pogajanj z Ogrsko vsako prošnjo za uvoz argentinskega mesa, brez časovnih in kvantitativnih omejitev.

2. Vlada naj uvede s Srbijo pogajanja o novi trgovinski pogodbi, ki naj dovoli Srbiji proti primernim koncesijam avstrijski industriji neomejen uvoz žive živine in mesa v Avstrijo.

Maldoch Neumann zahteva, da se o točki 1 tretjega odstavka glasuje posebej, češ da bodo mladočehi glasovali za ves Rennerjev predlog izimši navedeno točko. V poimenskem glasovanju je bil Rennerjev predlog brez točke 1 sprejet s 24 proti 23 glasovi; zanj so glasovali vsi mestni poslanci. Odklonjena pa je bila točka 1. tretjega odstavka s 25 proti 23 glasovi. Sodrug Renner je to točko priglasil kot predlog manjšine.

Nato je odsek s 24 proti 20 glasovi odklonil Marekov predlog o uvozu ruskega mesa, živine in perutnine; Marek je v imenu manjšine vztrajal pri predlogu. Tudi Waberjev predlog je odsek s 23 proti 22 glasovi odklonil. Nato je odsek glasoval o Jerzabekovem predlogu, ki obsega vse to, kar odklonjena točka 1. v socijalno-demokratičnem predlogu. Jerzabekov predlog se glasi:

Zbornica naroča vladi, da takoj dovoli uvoz ohlajenega argentinskega mesa, ker Ogrska po pogodbi temu ne more ugovarjati; da dovoli popolno izkorištenje doslej veljavnega mesnega kontingenta iz balkanskih držav in da ga še poviša. Z ozirom na nevarnost okuženja je strogo paziti na veterinarsko-policijske odredbe.

Ta predlog je bil s 23 proti 22 glasovom sprejet; vzlic odklonitvi točke 1. je predlog dr. Rennerja s tem v bistvu sprejet.

Socijalistični pregled.

Volitve v Alzaciji in Lotaringiji. V Alzaciji in Lotaringiji so bile v nedeljo deželnozbornske volitve prvič po novem volilnem redu. Volilna pravica je splošna, enaka, tajna in direktna. V glavni volitvi je izvoljen tisti, ki je dobil nad polovico vseh oddanih glasov v volilnem okraju. Ako ni dobil noben kandidat nad polovico glasov, tedaj so čez sedem dni nove volitve, kjer odločuje relativna večina in je izvoljen tisti, ki ima od vseh kandidatov največ glasov. Volitve morajo biti vselej v nedeljo. Po dosedanjih volilnih rezultatih je izvoljenih 7 socijalnih demokratov, 19 centrumovih pristašev, 7 pristašev lotarinškega bloka in 2 liberalca. Socijalni demokrati so dosegli lep uspeh; že pri glavnih volitvah so osvojili 6 mandatov. Preje niso imeli socialisti nobenega poslanca v deželni zbor.

Velika zmaga socialistov v Belgiji. Dne 16. oktobra so se vršile po celi deželi občinske volitve, pri katerih je zmagala socijalistična stranka po vseh večjih mestih. Klerikalci so bili poraženi na celi črti. Vse eno bodo trdili, da so socijalisti mrtvi. No, naj se le tolažijo, mi jim to privoščimo.

Socijalizem je mrtev tudi na Švedskem. Pred dvema tedni so se vršile volitve za državni zbor, ki so končale z veliko zmago socijalistične stranke. V stari zbornici so socijalisti imeli 35 poslancev, sedaj je izvoljenih 65. torej 30 novih. Poleg tega so dobili dvakrat več glasov kakor zadnjic.

Ubogih klerikalcev in liberalcev, ki socijaliste de-etkrat na dan uničujejo.

Socijalistična stranka na Angleškem ni imela do zadnjega časa nobene moči zato, ker ni bila združena. Šele zadnje velike stavke, ki so se vršile na Angleškem, so zdramile delavce,

ki so sprevideli, da je treba zraven močne strokovne, tudi močna politična organizacija, ako se hoče imeti dobre uspehe. Do danes je bilo delavstvo na Angleškem politično popolnoma brezpravno. To so najbolj občutili pri zadnjih stavkah. Raditega so se zbrali zastopniki vseh socijalističnih frakcij na skupno zborovanje, na katerem so sklenili ustanoviti enotno politično stranko na kolektivistični podlagi. V ta namen so si izvolili skupno komisijo, ki ima nalogo izdelati program stranke.

Italijanski socijalisti proti vojni. Vsem je že znano, da se je pričela italijansko turška vojna. Italija hoče na vsak način imeti v svoji lasti Tripoli, ki je dosedaj v turški lasti. To barabsko postopanje italijanske vlade obsoja delavstvo celega sveta in ne zaostajajo tudi italijanski socijalisti, ki so proti vojni priredili splošno stavko za en dan po vseh večjih mestih Italije. Italijanska socijalistična stranka je poslala pismo turškemu socijalistu, v katerem izraža svoje simpatije turškemu proletarijatu. Čudno je, da svetli oče papež blagoslovja italijanske vojake, da bi jim bog dal srečo, da bi ubili dosti Turkov.

Kje je peta božja zapoved: «Ne ubijaj»??

Revolucija na Kitajskem traja že več časa, in to ni kakor bi kdo mislil, da je revolucija nenadoma izbruhnila. Temveč se je več časa pripravljala, tako da danes revolucionarji nastopajo popolnoma disciplinirano, ter pridobivajo mesto za mestom. Pričakovati je, da revolucionarji zmagojo na celi črti, in da Kitajska postane velika republika. Ta država je bila enkrat najkulturnejša na celem svetu. Danes pa je nazadnjaška po krivdi svojih vladarjev. Zato ves civiliziran svet želi zmage revoluciji.

TRST.

Razmere na stavbah. Pod tem naslovom objavljamo več člankov, v katerih se pečemo s poročili obrtnih inšpektorjev iz vseh večjih mest v Avstriji. Ti članki so zanimivi za zidarje v naših krajih. Iz teh člankov čitatelji lahko razvidijo kako pomankljiva je inšpekcija na stavbah in ni se čuditi da se čita vsak dan o kakšni nezgodi v tem ali onem kraju. V Trstu pa je v tem oziru naravnost škandalozno. V Trstu se sploh inšpekcije po stavbah ne izvršuje. Na Dunaju smo v tem oziru na boljšem. Tam imamo dva plačana asistenta, ki nadzorujeta stavbe. Seveda to ne zadostuje, če pomislimo, da se je gradilo lansko leto 1400 stavb. Ali vendar je nekaj. V Trstu pa nimamo ničesar. Naša zidarska podružnica si že pripravlja na akcijo, s katero morda prisilimo vlado, da se tudi v Trstu nekaj preskrbi za varstvo stavbinskih delavcev. Da bi šel obrtni inšpektor revidirati po tržaških stavbah kako je tukaj zanemarjeno v higijeni in v varstvenem oziru. Da bi se pogledalo kje delavec jedo, kakšno vodo pijejo, kako so urejena stranišča itd. Potem bi se šele prepričali kako je vse zanemarjeno.

In vendar imamo tu ministrski odlok z leta 1907, ki pravi med drugim: Na vsaki stavbi, kjer je zaposlenih več kakor deset delavcev, se mora pripraviti posebna soba za odmor in za obed. Pozimi mora biti zakurjena. Na vsaki stavbi se mora preskrbeti zadostne čiste pitne vode. Podjetnik mora preskrbeti zadostno število čistih kozarcev. In to na vsakem nadstropju. Na vsaki stavbi morajo biti stranišča za moške in ženske, ki morajo odgovarjati zdravniškim odredbam in morajo biti zmirljiva. Na vseh večjih stavbah morajo biti pripravljena zdravila in priprave za prvo pomoč v slučaju nezgode. Sedaj vprašamo: Kaj je v Trstu od tega ministrskega odloka izvršeno? Ali imamo na stavbah prostore za obed in odmor? Ne, zidarji so prisiljeni obedovati zunaj na cesti na dežju in mrazu! Na več stavbah morajo zidarji piti vodo katero rabijo za delo. Namesto kozarcev rabijo posode v katerih nosijo apnenco.

Stranišča so škandalozna, umazana neograjena, skupna za moške in ženske. Kje pa so varstvene odredbe? O teh se niti ne govori. Podjetniki imajo pred očmi le svoj dobiček in ni jim mar za varstvo delavcev. Svetovali bi gospodu obrtnemu inšpektorju v Trstu gospodu Coglierinu, da bi si enkrat ogledal tržaške stavbe, na katerih primanjkuje vsaka varstvena in higijenična odredba. Čas bi bil, da bi gospod Coglierina povedal podjetnikom, da zakoni veljajo tudi zanje.

Zadružništvo.

Konzumentov nam je treba. — Več plače! — Koalicija in asociacija. Dunajska borzna zbornica je objavila svoje poročilo o prometu efektnega in denarnega trga v pretečenem letu 1910. Poročilo navaja v bistvu sledeče: Svetovno gospodarstvo je doseglo znaten rekord. Velikanske množine blaga se je izdelalo, velike množine blaga se je spravilo na trg in vporabilo velike svote kapitala. Pojavile so se dosedaj še nedosežene številke, toda vključ temu ni bilo najti čuta poštenega zadoščenja. Ovire vsake vrste, za katerih odpravo je bilo treba mnogo ustvarjalne sile, so se povsod stavile na pot. Posebno pa ni napredovala konzumna moč spodnjih in srednjih plasti prebivalstva. Nasprotno, kupovalna moč prebivalstva se je zmanjšala, potrebe se je moralo vsled velike draginje živil vedno bolj omejiti. Raditega so se ohrabile trgovske in obrtne zbornice na Dunaju, v Brnu in Reichenbergu in pa centralna zveza avstrijskih trgovcev do najostrejših protestov proti trajnosti skrajne bede, brzojavile so ministrskemu predsedniku, manjkalo jim ni krepkih besed in raznih nasvetov, ker bi rade zabranile, da sili draginja delavce v splošno mezdnno gibanje. Še pred kratkim so skušali nekateri politiki javnemu mnenju sugerirati, da povzročita draginjo zvišanje delavskih plač; sedaj pa uvidi že vsak zbornični svetnik, da sili draginja delavca v mezdnno gibanje. Podjetniki, ki so v polni meri zakrivilo našo trgovinsko in carinsko politiko, se naj sedaj zahvalijo pri svojih lastnih govornikih in »industrialnih politikih«, ako se kmalu pojavi tisočglasni klic: «Več plače!» Seveda to ne zadostuje. Strokovne organizacije ne morejo neprestano za podjetnike hoditi v ogenj po kostanj. Torej je utemeljeno vprašanje: «Kako dolgo naj konzumenti še prenašajo to agrarno gospodarsko politiko?» Neštete milijone se je že vsipalo proizvajalnim zadrugam v naročje, neštete milijone se je že vporabilo, da se jih je združilo v trden obroč podraževalcev živil. Za konzumente in konzumne zadruge ni denarja, pač pa davčna bremena in šikane. Nov zadružni zakon se pripravlja, ki pa hoče konzumentom organizacijo še otežkočiti. Neumnost in podkupljivost meščanskih volilcev in bojzljivost meščankih zastopnikov še podpirajo nesramno gonjo proti organizaciji konzumentov! Ako bi organizirani konzumentje imeli na razpolago le deseti del sredstev, ki se jih razmeče za agrarne subvencije, bi lahko mnogo storili za ljudsko prehrano! Vzemimo za primer le nov rop sladkornih oderuhov. Po državi pospeševane zveze konzumnih društev bi bile lahko že davno pridobile sladkorne tovarne in potom lastnega proizvodjanja razbile kartel. Že sam ta primer kaže vso ljudstvo uničevalno smer naše gospodarske politike. Proti roparskemu podraževanju ni prej pomoči, dokler ne bode dosedanja državna politika pokopana v ljudski jezi in dokler se ne bo gospodarske samopomoči ravno tako intenzivno izvajalo, kakor potom koalicije.

ZAPRTI TRGI.

Zidarji naj ne hodijo na delo v Pulj, Hohenmauth, Moravske Budvice, Waltsch, Arnau, Krems in Dubrovnik.

Na Ogrskem: v Szarvas, Nagyvarad, Požun.

Klesarji naj ne hodijo na delo v Kohlstadt, Karlove vari, Maffersdorf, Mühlendorf-Schwarzbrunn, Friedeberg, Drohobycz, Kolumbia, Pulj, Trst.

Na Ogrskem: v Budimpešta, Šopronj in Požun.

RAZNOTEROSTI.

Budimpešta proti draginji. Pri budimpeštanskem mestnem svetu je bil pred dvema letoma ustanovljen socialno-politični oddelek. V kratkem času svojega obstanka je komisija izvedla zelo blagodejne socialno-politične naprave: Stanovanjska beda je pred tremi leti dosegla svoj višek, ko je bilo za več kot 800.000 prebivalcev le 160.000 stanovanj; od teh je bilo praznih le 242. t. j. okolo 0.15 odstotkov. Tedaj se je mestni svet odločil, da nastopi proti odesuški politiki hišnih posestnikov, izdelal je ob-

sežen stavbni načrt, in danes po dveh letih razpolaga občina s 4500 stanovanji deloma v večnadstropnih hišah, deloma v pritličnih hišah, ki jih oddaja delavcem in malim obrtnikom v najem za nizko, režijskim cenam odgovarjajočo najemnino. Najemnine so v mestnih hišah za 30 do 50 odstotkov nižje kot drugod. Večja stanovanja so opremljena s kopalnimi sobami, za manjše najemnike so napravljene skupne kopalne sobe. — Mestna občina seka že šesto leto konjsko meso, ki je bilo proglašeno za konjski monopol. Kupcem se ne prodaje več kakor po kilogramu, da gostilničarji in drugi prodajalci ne zlorablajo te naprave. Občinskih mesnic za konjsko meso je vsega vkup 22. Meso se prodaja po lastni ceni in velja kilogram konjskega mesa od 40 vin. do 1 K. kilogram konjskih salam 80 vinarjev, par konjskih klobas 4 vin. — *Mstna pekarna* je bila zgrajena pred dvema letoma in speče na dan 25 tisoč kilogramov kruha; sedaj se obrat razširi, da bo spekel na dan 80 tisoč kilogramov kruha. Podjetje dela z neznatnim dobičkom, pač pa regulira s svojimi niskimi cenami cene zasebnih pekarn. — Najnovejša akcija mestne občine proti draginji je *otvoritev 14 prodajalen za živila*, ki je določena za bližnje dni. — Dalje je mestni svet dal napraviti veliko *skladišče za premog*, da oprosti konzumente ob sedanji draginji iz klešč prodajalcev premoga. — Končno bo občina oddajala svoja obsežna *občinska zemljišča* v najem le takim zakupnikom, ki bodo pridelovali zelenjavo in jo oddajali izključno na budimpeštanski trg.

Praznovanje prvega majnika na Norveškem zakonito priznано. Leta 1907 so praznovali strokovno organizirani delavci papirnice Embretsfos na Norveškem prvi maj brez dovoljenja tvorniškega vodstva. Zaraditega je tvorniško vodstvo vseh 250 delavcev odpustilo in tvornico za nekaj časa zaprlo. Delavci pa so smatrali takojšnjo odpustitev za neopravičeno in so podjetnika tožili, da jim izplača 14 dnevno plačo. Tri instance so pritožbo delavcev zavrnile, najvišje sodišče na Norveškem pa jo je priznalo za opravičeno in obsodilo tvorniško vodstvo, da mora plačati delavcem 16.000 kron odškodnine. Najvišje sodišče je utemeljilo razsodbo s tem, da enkratno izostanjanje ni povod za odpustitev in da je popolnoma vseeno, ako tudi drugi tisti dan izostanejo. Vodstvo je ugovarjalo, da delavnega počitka na 1. maja niso priredili delavci, ampak strokovni odbor. Ta ugovor je sodišče zavrnilo z utemeljitvijo, «da se mora smatrati odbor strokovnih organizacij za postavni organ strokovnih organizacij» in sklepov tega odbora se morajo člani držati tako dolgo, dokler jim večina članov izrecno ne ugovarja. Tako je priznalo najvišje sodišče na Norveškem 1. maj za postavni demonstracijski dan in izreklo, da se morajo strokovno organizirani delavci brezpogojno držati sklepov svojih organizacij.

Zaradi podpor rezervistovskim družinam so vložili socialno demokratični poslanci v petkovi seji na domobranskega ministra interpelacijo, iz katere povzamemo: V zadnjem času se nenavadno množe slučajji, da se rezervistovskim družinam iz povsem neopravičenih razlogov ne izplačuje podpore, ki imajo pravice do nje. To postopanje je tem bolj čudno, ker oblasti niti ne navajajo razlogov, zakaj so podporo odrekle. Namesto, da bi pristojne oblasti rezervistovo družino, ki so jih odrekle podporo, poučile, zakaj ne dobi podpore, in bi ji s tem dale možnost, da neopravičene razloge na višjo instanco ovrže, ravnajo ravno nasprotno. Oblasti pošiljajo rezervistovskim rodbinam kar vnaprej tiskana naznanila, da ne dobi podpore. Prav tako tudi deželne oblasti zavračajo rekorze, ne da bi preje navedle razloge. Na ta način se strahovito množe slučajji, da niti najpotrebnejše rodbine ne dobe podpore. Oblasti zavračajo potrebne rodbine kratkomalo s tem, da se družina lahko preživi. Zlasti rado se to zgodi tistim družinam, kjer tudi rezervistova žena dela, da si je zaslužek žene navadno jako pičel in komaj zadošča z moževim zaslužkom vred, da družina za silo shaja; nadalje se to po krivici dogaja tistim družinam, kjer je zaslužil mož na mesec povprečno čez 100 kron. To je protistavno, kajti postava z dne 21. julija 1908 določa, da se morajo plačevati podpore rodbinam tistih rezervistov, ki je rodbina od njihovih dohodkov *bistveno* odvisna. Podporo smejo oblasti odreči samo tedaj, ako poklicani rezervist še nadalje dobiva plačo, ali če so njegove razmere take, da

ni nikake nevarnosti za rodbino. Da pa ob sedanji neznosni draginji družina ne more zdelovati, ako dela samo žena za pičli zaslužek in da si rodbina tudi ni mogla ničesar prihraniti, čeprav sta delala mož in žena in čeprav je znašal možev povprečni zaslužek nad 100 kron mesečno, je popolnoma jasno in ni treba še dokazovati. Najbolj čudno pa je to: ako se je postopanje oblasti kritiziralo, so oblasti izjavljale, da so jim *višje instance* ukazale tako protiljudsko postopanje.

Uvoz mesa na Angleškem. Kmalu bo zopet morala avstrijska zbornica izreči svoje mnenje o mesnem vprašanju. In zopet bomo slišali najraznejša zavijanja najbolj očitivnih dejstev, samo da bi veleagrarna gospoda olepšala svoje protiljud s ko postopanje. Zategadelj se nam zdi umestno, da spregovorimo par besed kako preskrbuje Velika Britanija svoje prebivalce z mesom. To se nam zdi tem umestnejše, ker je Angleška vzorna dežela za uvoz mesa, obenem pa tudi vzorna dežela za najplemenitejšo živinsko kakovost, za racionalno gojenje posebnih pasem in obenem tudi vzorna dežela za ozirom na obvarovanje pred živinsko kugo. — Uvoz zmrznjenega in ohlajenega mesa na Angleško, Škotsko in Irsko je dosegel v letu 1910 toliko višino, kakor nikdar popreje. Uvozilo se je 610.970 ton mesa, za 78.714 ton več kakor v prejšnjem letu. Ta številka je tem pomembnejša, ker so istočasno tudi Italija, Švica in Portugalska odpravile carino za uvoz, kar je jasen dokaz, da po Evropi vedno bolj prodira mnenje, naj se dovoli prost uvoz tujega mesa. V letu 1910 so uvozili Angleži skoro dve petini mesa iz inozemstva. Mesa niso uvažali samo iz Argentinije, ampak jako mnogo iz Avstralije in tudi iz Venezuele, Urugvaja in Patagonije. Opomniti je treba, da se je uvozilo več ohlajenega, kakor zmrzlega mesa. *Kljub velikemu uvozu na Angleškem živinoreja goved stalno napreduje.* Samo število ovac je neznatno padlo, kar itak nima posebnega pomena. To dejstvo pa nam kaže z nedvomno jasnostjo, da uvoz domači živinoreji prav nič ne škoduje. Iz povedanega pa je jasno, da vse govorjenje naših veleagrarcev ni nič drugega kakor smotreno potvarjanje resničnih dejstev in številčnih dokazov v ta namen, da bi ogoljufali milione in milione lačnih ljudi.

— Izdajatelj Teodor Meisner, Dunaj VII. Halbgassee 18. —
Odgovorni urednik Josip Petejan v Trstu.
TIPOGRAFIA MODERNA M. SUSMEL & C. - TRIESTE.

ŽEPNI KOLENDAR

**ZA DELAVCE SPLOH IN PROMETNE
SLUŽABNIKE ZA NAVADNO LETO 1912**

izide te dni, Kalendar je izreda praktično sestavljen za vsakogar. Sezite po njem, dokler ne poide.

VSEBINA: Kalendar in kalendarji. — Centralni sedeži strokovnih organizacij. — Kolkovna lestvica. — Poštni in brzojavni tarif. — Inozemske in domače denarne vrednosti. — Stare in nove mere. — Koliko plačam osebne dohodnine. — Koliko plačam vojne takse. — Obsežnost Avstro-Ogrske in število prebivalstva. — Avstr. ustavne vlade. — Socialno-demokratični poslanci v avstrijskem državnem zboru (1911). — Glasovi slov. soc. demokratov pri državnozborni volitvi 1911 (skupaj). — Koliko glasov so dobile posamezne stranke v Avstriji pri državnozbornih volitvah (1907 in 1911). — Politiške in narodnostne skupine v avstr. državnem zboru po volitvah (1907 in 1911). — Kako se varujemo kolere. — Kakšno delo opravljajo naši zaupniki. — Kdo neki je železničarjem pomagal. — Priporočljive knjige in knjižice iz domačih založb. — Kultura in žensko gibanje. — Kje so delavci najslabše plačani. — Prof. I. T. Masaryk (slika). — 200 besed tujk in njih pomen. — Beležke.

**Cena trdo v platno vezanemu izvodu 1 K,
po pošti 10 vin. več.**

Organizacije dobe primeren popust.

Naroča se pri upravi
„ZARJE“ v Ljubljani.